

Író-nő-e a nőíró?

Csak az ostobák ismernek kényes témákat; az elfogulatlanok csak érdekeseket ismernek el.

OSVÁT ERNŐ

Csak azért merek belevágni hosszú évek habozása után a kényes témák e legkényesebbjébe, mert épp az teszi mondandómat kockázatmentessé, amiért sokáig kockázatosnak tartottam: tudom, így is, úgy is félreértik. S azért értik félre, azért értem félre talán én is a „nőirodalom“ tárgykörébe vágó olvasmányaimat, tapasztalataimat, mert ebben a kérdésben mindenki elfogulatlannak érzi magát. Holott úgyszólván senki sem az.

Dehát beszéljenek a tények.

X. jelentékeny költőnő Y. nem kevésbé jelentékeny színésznőt méltató, igen szép cikkét azzal a vallomással vezeti be, hogy már rég megírta volna, ha nem tart attól, hogy női szolidaritásból eredő elfogultsággal vádolják majd. Az írás szerzőjének és tárgyának egyaránt vitathatatlan művészi erényei ismeretében először szinte felháborított a női kisebbség-érzetnek ez a leplezetlen megnyilatkozása. Mert hiszen kinek jutna eszébe, hogy egy férfi elismerését a vele történetesen azonos nemű művész teljesítménye iránt „férfi-szolidaritással“ magyarázza? A részrehajlásnak ez a fajtája sokkal természetesebb lehet ellenkező nemű személyek esetében...

Más. Z. ismert nevű esztéta Anna Seghersről szóló rádióelőadásában elismerően állapítja meg, hogy az író prózájának stílusából a legkevésbé sem lehet a szerző nemére következtetni. Ez egyébként igaz. Csakhogy ez önmagában éppúgy nem erény, mint ahogy nem feltétlen fogyatékos, ha valaki „férfiasan“ vagy „nőiesen“ ír — jól. Hiszen az irodalom — bár az alkotáslélektanban nem elhanyagolandó, de el se túlozandó a művész neme — elsősorban mégiscsak esztétikai, nem pedig szexuális tevékenység. George Sand — akit Balzac így nevezett: „La vache qui écrit“ (Az író tehén) — férfiruhában írt bűnrossz regényeket. George Eliot — valódi nevén Mary Ann Evans — férfi álnéven igen jókat, a Viktória-kor legintellektuálisabb, realista regényeit, melyeken a legjobb értelemben érződik a darwinizmus és a pozitívizmus elindította szellemi forradalom hatása. Az egyik tehetséges volt, a másik tehetségtelen, de mindketten szükségét érezték, hogy álnév vagy álöltözet segítségével nyerjenek bebocsátást az irodalomba, ahol női

voltukban kevés esélyük lehetett arra, hogy teljesítményüket komolyan vegyék.

Ma már a civilizált országokban a nőemancipáció hirdetése annyira nyitott kapuk döntésének tűnik, hogy maga a fogalom is legfennebb történeti munkákban és vicclapokban fordul elő. De a legnagyobb bók, amit írók kaphat — mint író, nem mint nő! —, hogy úgy ír, mint egy férfi. Mint milyen férfi? Mint egy tehetséges vagy mint egy tehetségtelen, mint egy közepszerű vagy mint egy zseniális férfi — ezt rendszerint elfelejtik tisztázni. Már-már úgy tűnik, mintha ez a főnév a minősítőjelző funkcióját töltené be, kritérium lenne, mérce, a versenyképesség szinonimája. Nem mindenkinél az.

Osvát Ernő például, a múlt század utolsó esztendejében, hogy egészen pontos legyenek: A Hét 1899. február 5-i számában egyenesen kiállhatatlannak érzi, ha „írók férfimodort affektálnak“. A kijelentés ürügye egy gyenge elbeszélés-kötet Herman Ottóné tollából. Oka viszont a Kisfaludy Társaságnak az a határozata, hogy márpedig nőket nem fogad a soraiba (nem is igen volt kit: Kaffka Margit éppen tizenkilenc éves volt ekkor), mely „elvi“ álláspontnak az igazán nem konzervatív Osvát leplezetlenül örül. „Milyen kellemetlen szó ez: nőíró — morfondírozgat maliciózusan —, és milyen ismeretlenül is bájos valaki egy író!“ S ha még ebből se értenének A Hét mindkét nembéli olvasói, a továbbiakban Herman Ottónét lovagiasan és kéréllhetetlenül kivégzi, megjegyezvén, hogy „...jeles író a szó kedves értelmében“...

Az egész mesterien megírt cikkben mindössze két sértő jelző fordul elő: a kedves és a bájos. Nem vitás, hogy Herman Ottóné nem volt méltó arra, hogy egy Osvát Ernő akár leírja is a nevét. Ha megtette — a tudatos, a megvesztegethetetlen, a hiper-igényes Osvát —, volt rá oka. Az ok a két jelző: a bájos és a kedves. Ilyen szavakkal udvarolni lehet, kritikát írni — komoly kritikát, komolyan rossz vagy komolyan jó könyvről — soha. Nem vérzik a szívem Herman Ottónéért. Hiányzik belőlem a női szolidaritás. Ha Osvát nyájasan és szellemesen kitessékelt egy dilettánst az irodalomból úgy, mintha látszólag befogadná — jól tette. Csakhogy a tehetségtelen nőíróval együtt Osvát szelíd lángpallosa tehetséges írónőket is kiűzött ebből a nem is olyan boldog Paradicsomból. Elvben minden nőt, aki nem tart igényt mint „bájos valaki“ holmi nyájaskodásra, hanem „affektálva“ vagy sem a „férfimodort“, egyenlő jogú és kötelességű (!) honpolgára kíván lenni az irodalmi „republikának“ — Bajza szavával —, mely nem ismerhet semmilyen diszkriminációt. Az irodalomban asszonynevét használó Herman Ottóné már azal is vétett e reszpublika törvényei ellen, hogy férje tudományos tekintélyével, vagyis idegen tollakkal ékeskedve próbálta megvesztegetni a közvéleményt. „Nőiesen“ viselkedett, ha úgy tetszik — s megkapta, amit érdemelt. Eljárása azonban, ha magyarázza is, nem menti az Osvátét.

Az irodalomban a finom hangulatok, a gazdag és bensőséges érzelmvilág, de még a sajátosan női problematika sem a nőírók kizárólagos kiváltsága. Az Anna Karenina, a Bovaryné, az Iszony, a Thérèse Desqueyroux szerzője férfi. No persze, ez azt is jelenthetné, hogy a férfiak a nőkről is többet tudnak, jobban írnak, mint maguk a nők. Csak az a kérdés, vajon az idézett regények íróit nemük vagy tehetségük tette képessé ilyen remekművek megalkotására? S vajon férfiak

közt a Tolsztoj, Flaubert, Németh László, Mauriac-méretű írókból éppen tizenkettő akadna egy tucatban?

Tagadhatatlan viszont, hogy általában, bár nem minden esetben, érvényes a nőírókra az, amit Szerb Antal állapított meg Kaffka Margitról: „Mint a legtöbb asszony-írónál, nála is érezni, hogy kevés dolgot talál ki, a legtöbb csakugyan megtörtént, regényei kulcsregények és vonzóerejüket női igazmondásuk adja meg.“ Megvallom, ez a fajta igazmondás, mely gyakran megy a művészi hitelesség rovására, inkább taszít, mint vonz. Okát nem annyira abban látom, hogy a nők képzeletére inkább hatna a valóság gravitációs ereje, képtelenné téve őket a művészi fikció súlytalanság-állapotára, a szabad lebegésre. Az irodalom mindig birkózás a valósággal, szerencsés esetben annak legyűrése, illetve birtokbavétele. Egy többbezeréves férfi-civilizáció közepette a nő számára már az is vívmány, ha el mer indulni, hogy feltérképezze világát, létét, sorsát, s őszintén vall felfedezéseiről. A legtöbb nő számára, legalább kezdetben, az írás egy neme a kihívásnak — innen a már-már tüntető önmutogatás —, eszköz és nem cél, az ambíció gyakran inkább emancipatív, mint esztétikai indítékú. Ez mindenképpen a folyamat kezdetlegességére utal, még ha remekműveket hoz is létre. A passzivitás, az alárendeltség, amelyre a nőt történelmi-társadalmi helyzete ítélte (mondhatnám, egészen napjainkig), kifejlesztett benne egy olyan képességet, mely éppen az irodalmi alkotásban felbecsülhetetlen jelentőségű, és ez a megfigyelőképesség, a türelem, egyfajta alázat az élet apró tényei, a valóság iránt. A lázadás erkölcsi energiája mellett ez az, ami a legtehetségesebb nőírók művének megkülönböztetett értékét ad. Ha van női specifikum az irodalomban, amelynek, ismétlem, önmagában nincs „neme“ — hát ez az.

Mary McCartyt és Emily Brontët olvastam a közelmúltban. Az előbbit a felfedezés örömeivel — elbeszélő prózáját nem ismertem eddig, „csak“ néhány kitűnő esszéjét meg egy útinaplóját; az utóbbiról meg az Úvöltő szeleket újraolvasva kellett, régebbi benyomásaimat korrigálva, megállapítanom: zseniális író.

Ha már a véletlen úgy hozta, hogy két igen eltérő művészi alkatú írónőt nagyjából egyidőben olvastam, önként kínálkozott a tanulság, mely mint minden alapigazság: közhely. És ez már nem véletlen. Bár-hogy erőlködtem ugyanis, hogy valami jellegzetesen nőit találjak akár Mary McCarty tárgyilagos önéletrajzi visszapillantásában, akár Brontë szertelenül romantikus regényében a sötét szenvedélyről, melyet ez a puritán papcsaládból származó vénlány igazán nem ismerhetett, minduntalan megfeledeztem a nemükről. Úgy látszik, bármilyen titokzatos erő a szexus, a tehetség még titokzatosabb. Amiről ezenfelül árulkodnak az olvasott művek: a két író nő származása (mindketten ír eredetűek), neveltetése, családi körülményei, az emberek, tájak, nézetek, amelyek hatottak, színezően, tehetségük kibontakozására, a kornak azok a szellemi-művészi áramlatai, melyek művük besorolását megkönnyítik — egytől egyig nagyobb szerepet kapnak írásaikban, mint az a tény, hogy történetesen nők. George Steiner, a mai angol kritika legeredetibb tehetsége, a Brontë-nővérek sötét romantikáját Victor Hugo, Balzac, Dickens, Schiller, Poe, Puskin egyes műveivel azonos hangulatok okán a XIX. század neogótikus atmoszférájú irodalmába utalja, McCarty okos

fegyelmű, természetes hangvételi analitikus prózája a még le sem zárt életműnek máris századunk klasszikus értékei között biztosít helyet. Mit bizonyít ez? A világon semmit, azon kívül, hogy a nők, feltéve, hogy tehetségesek, éppoly „alkalmasak” arra, hogy írók legyenek, mint a tehetséges férfiak. (Mindenesetre alkalmasabbak lehetnek már alkatiilag is, mint arra, hogy traktoristák legyenek vagy bányászok.)

Egy angol irodalomtörténet a negyvenes években — egyébként komoly, alapos munka — külön fejezetben tárgyalja a költőket, akár csak az íreket... Ezek is, azok is angolul írnak, dehát a szerzőnek feltehetőleg fejlett érzéke volt az ilyen vagy olyan kisebbség megkülönböztetésére. Arra, hogy nemzetének elsősorban angolszászok és férfiak művelte irodalmában ki az, aki bár „odatartozik” — de mégis „más” és miért...

Ha van „nőkérdés” az irodalomban, megoldása valószínűleg akkorra várható, amikor megszűnik a nők tudatában csakúgy, mint a férfiakéban a leplezett vagy bevallott megkülönböztetés, amikor az írónőt sem udvariatlanul, sem udvariasan nem kezelik kisebbségként.

Filesz. Júlia

Szöcs Agnes rajza

Hajdu Tibor

A Magyarországi
Tanácsköztársaság

A kötet az 1919-es Magyarországi Tanácsköztársaság történetének első részletes tudományos feldolgozása. Ismerteti a Tanácsköztársaság katonai és diplomáciai sikon folytatott önvédelmi harcát, a belső ellenforradalom ellen vívott küzdelmeit. Részletesen taglalja a forradalom gazdasági építőmunkáját, az új társadalmi rend megalapozását, szociális vívmányait, kulturális-szellemi életét. Külön fejezetekben foglalkozik olyan kérdéscsoportokkal, mint a proletárdiktatúra szovjet államformájának konkrét alkalmazása, az egységes munkáspárt megteremtése, az ennek kebelében lezajló ideológiai viták, a párt mindennapi gyakorlati tevékenysége. A munka a témával foglalkozó, eddig jórészt már megjelent, különböző beállítottságú írások kritikai feldolgozása, de számos új adattal és alapvető értékeléssel is bővíti a tanács hatalom rövid fennállásáról kialakult általános képet. (Kossuth Könyvkiadó. 1969.)

Robert Graves —
Raphael PataiHéber mítoszok
A Genezis könyve

A Claudius-regények és a Görög mítoszok szerzőjének írói készsége a tudós alaposágával társulva létrehozta a Biblia egyik legismertebb és egyben legtöbbet vitatott könyvének sokoldalú — keleti, görög és más mítoszokkal összevetett — érdekes, olvasmányos elemzését. A teremtés legendájának, az első emberpár, Kain és Abel, Noé, Ábrahám, Izsák, Ézsau és Jákob, József és testvérei históriájának ismertetése és magyarázata az

Kedves János, kérlek nézd el, hogy leveledre* ily későn válaszolok. Nem tartom okos dolognak, ha az író magyarázza bizonyítványát, de idő múltán szerkesztő-barátaim meggyőztek arról, hogy válaszolni illik; vitát indíthat el, megvilágíthat egy-két irodalompolitikai kérdést.

Igy hát mégiscsak magyarázom a bizonyítványom. De csupán egy tétéledre koncentrálok. Úgy véled, hogy a régi felfogást propagálok, mely szerint "... a múlt csupa szenny és gyötrődés, a jelen megmakulátlan tisztaság, vidámság, bölcs tisztánlátás foglalata".

Először is: a felszabadulás táján 20. évemet tapostam. Azelőtt több mint egy évtizeden át árván éltem. Megjártam a frontot, hadifogságot is. Nem a jobbik oldaláról ismerem hát a múltat. Mégis tudom, hogy nem csupán szennyből és gyötrelemből állt akkor sem az élet. Küzdeni akkor is érdemes volt, ki lehetett vívni valamit. A kisregényemben is megmutatom, hogy az apa halála milyen szenvedést zúdított a családra, hogyan fosztotta ki Kecskést a mester, a katonatiszt, mit gyötrődött a vándorlásban. De: kemény munkája árán eltartja, felneveli testvéreit, majd telket vesz, házat épít, valóságos paradicsommá alakítja át a kertjét, házukban nem ritka a dinom-dánom... Ez csupa szenny és gyötrődés?

Másodsor: mit mondok a jelenről? Kecskés a gyerekkel kapcsolatban mintegy összegezi filozófiáját a kisregény utolsó előtti oldalán.

— Ettől bírod öreg fejjel is a strapát — mondogatja reggelenként (az asszony), amikor behozza a pajtából a félsajtár tejet.

Ráhagyom. Orvendek, hogy kárpótozni tudja magát meg nem született gyermekeiért. Ha ugyan ez a sok idegen csöppség kárpótlást nyújt neki. Nem tudom, nincs bátorságom megkérdezni. Ki tudja, milyen sebeket szakítanak fel?... Hallgatunk hát. És vigasztalódunk, ahogy lehet. Intézzük a fertály ügyesbajos dolgait, neveljük a mások gyermekeit és a magunk kecskét.

Hol van ez attól, hogy — mint felrovd — „... befejeződik a világháború és ettől kezdve Kecskés bácsinak zsírozott csapágyakon gördül előre az élete“?

Emlékeztetnélek néhány mai tárgyú novella-hős sorsára is. A *Maradék*-beli lány lelenc, társtalan, kalódó teremtés. A fiúk mihelyt megkapják, hamar ott hagyják, a lányok óvakodnak tőle, féltik jó hírüket. Munkahelyén megalázon bánnak vele, ételmaradékon él, családjának tagjai: egy vak és egy idegbeteg öregasszony. A *Jutalom* agronómusát kinevetik; fűvesíteni akarja a suvatag hegyágot. Sok évi kísérleteinek eredményét, a vetőmag-parcellát lelegettetik, amikor pedig saját pénzen, 1000 lejért vesz szürös drótot és körülkeríti a parcellát, az elnök is bolondnak tartja. A *Szépség* hőse öreg mérnök. Kiváló szakember, de nem sokra vitte munkahelyén. Családjá sem sokra becsüli. Arca gyűrött, megkeseredett, ruhája kopott.

* Lásd *Korunk*, 1969. 10. 1578—1580.

Zsírozottság ez? Simán gördül minden azokon a bizonyos csapágyakon? Nehezen érhető hát, hogy ezzel a tízparancsolat-ízű tanáccsal fejezed be leveled: „Ne erőltess műveidre szimplifikált obligát-optimista befejezést, mint ahogy jelen kötetedben tetted.“

Hagyjuk azonban azt, amiben nem értünk egyet. Lényeg az, hogy Te is elítéled az oktalan optimizmust, én is. Meggyőződésem, hogy könyvem nem sugall ilyesmit. Mégis, minek alapján írtad meg leveled? Talán amiatt, hogy Kecskés bácsinak viszonylag derűs öregkort „adományozok“, vagy hogy a *Jutalom* agronómusa végül is győz, kivívja az elismerést? Ha szerinted ez obligát-optimizmus, akkor vállalom. Ide ugyanis tudatosan „lyukadok ki“. Mindez tapasztalataimból, életfelfogásomból, irodalmi hitvallásomból fakad.

Előbb azonban egy kis kitérő. Amint tudod, nem tartozom a fényes karrierű, töretlen pályájú emberek közé. Voltam fővárosi lap szerkesztőségi főtítkára, majd cigánykóvácsok segédje is. Emiatt talán azt vártad, hogy írásaimban több legyen a kesergés, dühöngés. De ne feledd, nem vagyok beat-énekes, sem hippi, sem divatbolond. Sok tapasztalatomra, tudásomra hivatkozol. No, ha filozófiai végzettségem és hányódásaim nem is tettek bölccsé, egyben és másban kifejecesítették véleményemet.

Gondolok itt a választásra mint filozófiai kategóriára. Látszólag elvont bölceleti probléma, az egzisztencialisták kelléktárának tartozéka. Diákkorom óta sokat foglalkoztat. Mert azelőtt is, manapság is elméleti érdekességén túl nem ritkán gyakorlati sürgőtöként áll elélem: választanom kell utak, megoldások, lehetőségek között, s bizony gyakran győtrődöm, mitévő legyek? Ilyen gondokkal küzd a *Mi célt kövessék* diákja, továbbá Kecskés bácsi, amikor a kórházban töpreng: végezzen-e magával, vagy az életet válassza-e, vagy a *Sóhajt* a *fényes hőse*, amikor belátja, hogy elrontotta életét.

Igyekszem azonban a kérdéseket nem elvontan ábrázolni. Szigorúan ragaszkodom a valósághoz. Ebben az értelemben számolok azokkal, hogy olyan országban élünk, amely hajdani elmaradottságából erőfeszítések árán, szocialista úton iparkodik a fejlett államok közé jutni, s ebben az országban is egy nemzetiség fia vagyok; írásom e lakossághoz szól. Ilyen alapon vallom, hogy bár nem rózsaszínű a sors, de kemény munka árán csak el tudunk érni valamit. Ha ezt a választás értelmében fogalmazom meg, csakis a munkaközpontú életre szavazok. Meggyőződésem, hogy a mai fiataloknak fokozottabb mértékben a munka és a küzdelemben edzettség nyújthat elégtételt, biztosabb létalapot. Ezért látom úgy, hogy a *Koncepció* küzdő, de kialakult életcélt követő agronómusának tartalmas az élete, mint a városatyaférj segítségével városban maradt, színekúra-munkát végző gazdasz-asszonyé. Persze, távolról sem vallom, hogy a munka mindig üdvözít. A címadó novella mérnöke serényen dolgozott, mégis úgy látja, felvesikerült az élete, halálba készül.

Nem szeretném azonban, hogy mindebből azt olvassd ki, holmi lapos, prakticista irodalmi hitvallást hírdetek. Vallom például, hogy a *l'art pour l'art*-nak létjogosultsága van az irodalomban. A sokszínűség, gazdag árnyalatúság jegyében. Tudom, hogy az iroda-

„általános műveltséggel rendelkező intelligens olvasóhoz“ szól. Az egyes fejezeteket gazdag jegyzetek, bibliográfia és mutató, valamint három térkép (A Genezisz világa, Ábrahám világa és Palesztina a bírák korában) egészíti ki. Az angol nyelven megjelent könyv fordítását Terényi István végezte. (Gondolat, 1969.)

Edes gyönyörűség Orosz szerelmes versek

Hatvan vers, hatvan klaszikus és modern orosz költő — köztük Puskin és Kolcov, Lermontov, Hippius, Bunyin, Blok, Ahmatova, Paszternak, Mandelstam, Cvetajeva, Bagrickij, Vinokurov, Jevtusenko és Ahmadulina — vallomása az ezerarcú szerelemről, fénylő titkok, bús bánatok, szilaj kedvek, csendes örömdök, fájó emlékezesek, szelíd bocsánatok hol győtrő, lobogva emészto, hol pedig gyönyörűséges, boldog világról, sorsok találkozásáról és utak szétválásáról, mindarról, mi „tisztaság és mélység végtelenje“ (Afanaszij Fet). A fordítógárda Aprily Lajostól Weöres Sándorig terjedő névsorában ott találjuk Illyés Gyula, Képes Géza, Szabó Lőrinc, Vas István és mások nevét. (Magyar Helikon, 1969.)

Pierre Leprohon

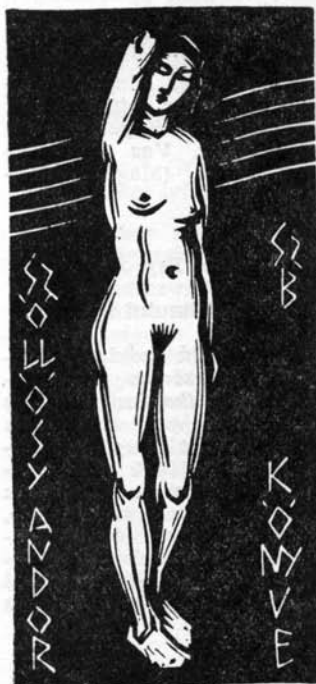
Maestríi filmului francez

A sokoldalú párizsi filmszakember, számos filmesztika és -kritikai mű szerzője e könyvében nem a francia film történetét, csupán legnevesebb művelőinek arcképsorozatát mutatja be, de közben a világ egyik legsajátosabb, legtöbbet vitatott és legnépszerűbb filmművészetét egészen tárja elének. Abel Gance-tól, René Clairtől és

téka

a némafilm más mestereitől a „dialógusfilm“ megteremtői — Renoir, Autant—Lara és társaik —, valamint a háborús időszakban indulók nemzedéke — Clouzot, Cocteau és mások — bemutatása után eljut a mai nagy rendezők: Bresson és Tati, Astruc és Resnais mellett az „új hullám“-ot képviselő Truffaut és Godard pályájának és alkotásának elemzéséhez. Külön érdeme, hogy a kiemelkedő „nagyok“ ismertetése mellett olyan rendezőket is foglalkoztat, akik egy idő után a kereskedelmi szempontok miatt filmjeikben lemondtak a művészi igényről, de azelőtt műveikkel hozzájárultak az adott korszak egyik vagy másik áramlatának, sajátos stílusának kialakításához, ezért elhanyagolásuk a körkép összhatását gyengítette volna.

A közölt illusztrációs anyag emeli az érdekes kötet vonzóerejét. A fordítás Lia Crișan munkája. (Editura Meridiane, 1969.)

lom játék is lehet, élvezettel olvasom a könnyed, játékos írásokat. Az abszurdokat századunk legnagyobb irodalmi újítóinak tartom, hiszen életünk tele abszurditással. De nem tudok megfélemleni az irodalom funkcionalitásáról. Nem tudok megfélemlíteni arról sem, hogy a szocializmus építése minden országban sajátos, azon belül pedig egy nemzetiség léte is különös kérdések sokaságát hordja magában. És megválaszolások? Mi lenne, ha írónk java abszurd kérdésekkel foglalkoznék, vagy öncélú irodalmi játszadozásban lennének örömeik?

Megint precizírozok: nem álthatom magam azzal, hogy az irodalom sok mindent meg tud válaszolni, vagy hogy erősen befolyásolhatja az élet menetét. Még kevésbé vallom ezt a magam írásairól, amelyek nem ritkán darabosak, nem elég modernek, néha meg didaktikusok. Igyekszem azonban bemutatni az útkeresést, a választás módját, lehetőségeit, s olyan életpályákat, amelyek talán modellül, eligazítól is szolgálhatnak. Amely jutunk el ismét a *Kecskes bácsi*-hoz. Mindnyájan látunk, ismerünk öregeket, akik jóval meghaladták a nyugdíj-korhatárt, mégsem hagyják abba a munkát. Szimplifikálnánk, ha azt állítanánk, hogy csupán a kereset miatt. Szükségük van az aktív életre, értelmes cselekedetre, a munkaközösség megbecsülésére is. Ezek láttán írtam meg a *Kecskes bácsit*. Az öregkor derűje azonban nem az én találmányom, lélektani, szociológiai tanulmányok, regények sokasága foglalkozik a kérdéssel. En csupán szerény megfigyelésemet igyekeztem hangoztatni: a derűs öregkor alapja a dolgozó élet. Azt pedig nem tagadhatod, hogy a mai öregek élete sokkal nyugodtabb, mint a régieké. A régi világban sok öregotthont láttam koldulni, nyomorogni. Pedig egy életet át dolgoztak. A mai derűsebb öregkornak viszont nemcsak a nyugdíj az alapja, hanem a szocialista humanizmus jegyében feléjük sugárzó fokozottabb gondoskodás, tisztelet.

Ha megfigyelted, én annyira ragaszkodom az „itt és most“-hoz, hogy írásaimban nem adok álnevet az utcáknak, városoknak, folyóknak, tájaknak, hanem részletesen igyekszem leírni Kolozsvár külvárosát, a Mezőség falvait, a szászok építkezési módját, a mocsári szénégetőket, csebreseket vagy a Brétfű hegylátát. Az a célom, hogy az olvasó minél jobban megismerje ezt az országot, ezt a földet, az itteni viszonyokat s ennek alapján életpályáját, hivatás-választását vagy éppen párválasztását minél realisabb legyen.

Mindez — bevallhatom — alapvető életérzésemből fakad: gyermekkori otthonlétküliségem, hányattatásom nyomán erős bennem a tétovázás, a bizonytalansági érzés. Írásaimban éppen ezért — sok esetben magam számára is okulásul — előszeretettel ábrázolom a választút elé érést, az elhatározást, a döntést, vagy az utána következő határozott lépéseket. Talán így erősítetem önmagam elhatározásait is.

Mindez azonban már túlságosan is szubjektív valami, nem tartozik a vitához. Csupán azért álltam elő vele, hogy érzékeltessem: az irodalomba mindenki sajátos élményhordalékkal, uszadékfákkal evickél be, s anyagából azt faragja, amit lehet s amit tud. Nem azt, amit mások föltételeznek, vagy előírnak számára.

Öszinte barátsággal

Herédi Gusztáv